

СЕКЦІЯ 7. ІСТОРИЧНА ОНОМАСТИКА – СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-618-1-74>

ПАМ'ЯТЬ, ЩО МАЄ ІМ'Я: ОНОМАСТИКА ЯК ПРОСТІР ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ДОСВІДУ

Кулешір М. М.

*викладач кафедри германських і романських мов
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна*

У сучасній гуманітаристиці проблема пам'яті посідає одне з ключових місць, постаючи як міждисциплінарний простір перетину історії, культурології, літературознавства та мовознавства. У цьому контексті особливої уваги набуває ономастика як галузь, що дозволяє осмислити власні назви не лише як мовні одиниці, а як носії культурних смислів і форм пам'яті. Ім'я у такій перспективі постає не як нейтральний знак, а як контейнер, резервуар досвіду, у якому зберігаються сліди історичних подій, соціальних трансформацій та колективних уявлень.

Власне, релевантною стає ідея культурної пам'яті, у світлі якої пам'ять розглядається як соціально організований процес збереження й передачі значущого досвіду. У цьому сенсі власні назви можна інтерпретувати як стабільні маркери пам'яті, що функціонують у просторі культури значно довше, ніж окремі тексти чи наративи. Ім'я фіксує, консервує і водночас трансформує смисли, стаючи точкою перетину індивідуального й колективного.

Особливо виразно ця функція простежується у сфері топонімії. Географічні назви – міста, села, річки, вулиці – виступають архівами простору, в яких закодовано історію території. Вони зберігають пам'ять про події, персоналії, етнічні контакти, а також ідеологічні зсуви. Водночас топоніми є динамічними: процеси перейменування демонструють, що пам'ять не є сталою, а підлягає переосмисленню та реконфігурації. Зміна назви часто означає не лише адміністративний акт, а й спробу переозначити минуле, витіснити одні наративи й актуалізувати інші. Тож топонімічний простір постає як поле символічної боротьби за інтерпретацію історії.

Не менш важливим є антропонімічний вимір. Особові імена функціонують як інструменти передачі пам'яті на рівні родини й спільноти. Вони відображають культурні традиції, релігійні орієнтації, соціальні моделі та історичні моди. Повторюваність імен у межах родинного кола створює ефект тягlostі, забезпечуючи символічний зв'язок між поколіннями. Водночас зміни в іменнику можуть свідчити про глибші трансформації в суспільстві: відкритість до інших культур, переоцінку цінностей або прагнення до індивідуалізації.

Окремого розгляду потребує зв'язок ономастики з травматичною пам'яттю. Історичні катастрофи, політичні репресії, війни часто супроводжуються зникненням або насильницькою трансформацією імен. У таких випадках ім'я стає не лише носієм пам'яті, а й свідченням її втрати. Втрачені топоніми чи заборонені антропоніми утворюють порожні місця – лакуни – у культурному ландшафті, які вимагають реконструкції й осмислення. Повернення історичних назв або відновлення забутих імен можна розглядати як акт культурної рефлексії та відновлення перерваної пам'яті.

У літературному дискурсі імена набувають додаткового символічного навантаження. Вони функціонують як елементи художньої системи, здатні акумулювати культурні асоціації, інтертекстуальні зв'язки та історичні алюзії. У цьому контексті продуктивним є звернення до ідей про слово як простір взаємодії різних голосів і смислів. Ім'я персонажа може бути не лише індивідуалізуючим знаком, а й носієм пам'яті про інші тексти, епохи чи культурні моделі, формуючи багатоплановий діалог у межах художнього твору.

Отже, історична ономастика відкриває можливість розглядати імена як особливий тип культурних текстів, у яких зосереджено пам'ять про минуле. Власні назви виконують функцію потужних сховищ смислу, що забезпечують тягlostь культурного досвіду та водночас залишають простір для його переінтерпретації. У цьому сенсі ім'я постає як форма присутності минулого в сучасності – як тихий, але стійкий голос пам'яті, що продовжує звучати в мові, просторі й тексті.

Література:

1. Довгополова О. Причетність до спільноти: про історичну пам'ять і здатність обирати. *Verbum*. 2025. 28 лютого. URL: <https://www.verbum.com.ua/02/2025/how-we-remember/historical-memory/>
2. Негер О. Лінгвокультурний потенціал онімів у шкільному курсі української мови. *Вісник науки та освіти*. 2026. № 2 (44). С. 754–765. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2\(44\)-754-765](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2026-2(44)-754-765)